

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Historiolitteraria 21 (2021)

ISSN 2081-1853

DOI 10.24917/20811853.21.24

Marcin Chudoba

ORCID 0000-0002-1005-9693

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Mity zdegradowane. O monografii *Komiks i mit*

Pawła Gąsowskiego

Paweł Gąsowski, *Komiks i mit*, Instytut Kultury Popularnej, Poznań 2021

Komiks cieszy się w Polsce dużą popularnością także wśród odbiorców, którzy na co dzień nie obcuja z tego typu tekstami kultury popularnej. Wśród najpoczytniejszych tytułów, prócz klasycznych rodzimych historyjek obrazkowych w rodzaju *Kajka i Kokosza czy Tytusa, Romka i A'Tomka*, wymienić można niezliczone fabuły poświęcone przygodom amerykańskich superbohaterów. Niezwykli herosi przenikają do świadomości społecznej również za sprawą głośnych, przepełnionych efektami specjalnymi kinowych *blockbusterów*, seriali animowanych, gier i zabawek. Swą popularność zawdzięczają rzeszom autorów, którzy pisząc kolejne komiksowe scenariusze, poszukują inspiracji w tekstach zaliczanych zarówno do kultury wysokiej, jak i niskiej. Tworzą oni utwory o charakterze uniwersalnym, zrozumiałym dla każdego typu odbiorcy.

Komiks i mit, najnowsza monografia Pawła Gąsowskiego, autora *Wprowadzenia do kognitywnej poetyki komiksu*, niemal całkowicie, wbrew swemu tytułowi, poświęcona została związkom mitów z historyjkami obrazkowymi o superbohaterach. Gąsowski pod koniec pierwszego rozdziału książki uprzedza, iż w dalszych częściach pracy będzie się skupiał głównie na fabułach superbohaterskich (choć nie zawsze), jednak robi to stanowczo za późno, w wyniku czego potencjalny czytelnik może zostać wprowadzony w błąd za sprawą niejednoznacznego tytułu.

Licząca 400 stron monografia składa się z krótkiego wstępu o mocno osobistym charakterze, z czterech rozdziałów, zakończenia, minisłownika postaci komiksowych, bibliografii oraz indeksu nazwisk. Pierwszy rozdział ma charakter metodologiczny – autor omawia w nim różne definicje mitu, powołując się między innymi na prace Ernsta Cassirera, Marcina Napiórkowskiego czy Mircei Eliadego. Przedstawia funkcje, jakie pełniły mity w życiu społeczności archaicznych, oraz przemiany mitów i pełnionych przez nie funkcji, do których doszło wraz z rozwojem cywilizacyjnym. Posiłkując się ustaleniami Ericha Fromma i Carla Gustava Junga, Gąsowski wyjaśnia związki mitów z filozofią i z psychologią. Ponadto badacz trafnie zwraca uwagę, iż w refleksjach nad komiksem superbohaterskim ich twórcy opierają się głównie

na publicystycznym rozumieniu mitów (na atrakcyjnej literacko fabule, opartej na konwencji znanej z dziedzictwa greckiego, rzymskiego lub nordyckiego), całkowicie ignorując kontekst kultur żyjących mitami. Autor stawia wyraźne granice pomiędzy klasycznymi mitami, które zalicza do sfery *sacrum*, a ich współczesnymi, przetworzonymi wersjami, należącymi do *profanum*.

Drugi rozdział zawiera rozważania nad związkami mitów z zagadnieniami życia i śmierci, rytuałami oraz rolami, jakie odgrywali ich bohaterowie. Nie brakuje tu analiz komiksów czerpiących z przywołanych motywów (na uwagę zasługuje interpretacja *Azylu Arkham* oparta na Campbellowskiej koncepcji monomitu), jednak uważam, że próba zdefiniowania, kim są superbohaterowie, opisanie, dlaczego w ogóle powstał, oraz ustalenie, co łączy ich z bohaterami mitycznymi, powinna się znaleźć przynajmniej na początku tego rozdziału (o ile nie dużo wcześniej).

W części trzeciej autor opisuje mitologiczne niebiosy, podziemia oraz świat pomiędzy nimi, porusza tematykę pochodzenia bogów i herosów, rozwodzi się nad przeciwnikami bohaterów, przedstawia broń i inne artefakty pojawiające się w mitach, wreszcie pochyła się nad zagadnieniami totemizmu. Niestety w trakcie lektury tych fragmentów książki można odnieść wrażenie, że Gąsowski nie analizuje dogłębnie superbohaterskich komiksów pod kątem wykorzystywania przez ich twórców wzmiankowanych elementów, lecz ucieka się do dość ogólnikowych opisów oraz streszczeń samych fabuł.

Rozdział czwarty autor rozpoczyna od refleksji nad postrzeganiem historii jako zbioru obiektywnych faktów oraz przedstawianiem mitów jako fikcji, a następnie opisuje, jak wzajemnie przejmują one swoje cechy, skupiając się na kwestiach pamięci zbiorowej, kształtowania tożsamości czy wkraczania postaci historycznych w strefę mitologiczną. Prowadzi to do rozważań nad polskimi niesuperbohaterskimi komiksami, takimi jak *Kościuszko: cena wolności*, *Traf czy Wrzesień. Wojna narysowana*, oraz mitologizowaniem (lub dekonstruowaniem) ważnych wydarzeń historycznych przez ich autorów. W dalszej części rozdziału badacz zwraca uwagę na komiksową propagandę i na to, w jaki sposób czerpie ona z mitów.

Wzrost zainteresowania komiksem w Polsce nie przekłada się na wyraźny rozwój rodzimego piśmiennictwa naukowego poświęconego historykom obrazkowym. Dlatego pomimo pewnych mankamentów należy uznać książkę *Komiks i mit* za godną uwagi, doceniając tym samym próbę stworzenia przez Pawła Gąsowskiego wyczerpującej i interesującej monografii, łączącej wiedzę z zakresu religioznawstwa, psychologii, filozofii, kulturoznawstwa, literaturoznawstwa i socjologii.